

Het gewone leven in de Haarlemmermeer

Het fotoboek van opa Frans.

NODIG:

LESKIST met lesmateriaal.

De leskist is te leen bij het Cruquius Museum.
De lessen in deze handleiding zijn bedoeld als
voorbereiding en verwerking van het bezoek aan
Historisch Museum.

Pier K, Cultuuronderwijs PO.

HAARLEMMEER
MUSEUM
DE CRUQUIUS

HISTORISCH
MUSEUM

Erfgoed Leerlijn
Haarlemmermeer

PIER

K

VERTREKpunt VOOR
KUNST EN CULTUUR

Colofon

Contactgegevens

Historisch Museum.

Bosweg 17.

2131 LX Hoofddorp.

Contactpersoon: Janneke Oldenbeuving.

 (023) 528 5704

 joldenbeuving@shmdc.nl

 www.haarlemmermeermuseum.nl/historisch-museum

Projectgroep gezamenlijke erfgoed musea

Marcel van Kerkvoorde, Kunstfort bij Vijfhuizen.

Janneke Oldenbeuving, Haarlemmermeermuseum De Cruquius.

Wim Joling, Gemeente Archief Haarlemmermeer.

Teksten

Kees Admiraal, Hans Bossmann, Pier K.

Vormgeving

JT11 - Jelle Elferink.

Met dank aan

Werkgroep Erfgoed Leerlijn Haarlemmermeer.

Plein C – Marije Visser.

Klankbordgroep onderwijs.

Mede mogelijk gemaakt door

Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Gemeente Haarlemmermeer,

Fonds voor Cultuurparticipatie.

© 2018 Cultuurgebouw.

Niets uit deze uitgave mag worden gekopieerd of verspreid zonder schriftelijke toestemming van Het Cultuurgebouw.

Kunstfort
bij Vijfhuizen

Inhoud

Colofon	2
Inleiding	4
Inhoud van leskist Opa Frans	5
Les 1	6
Les 2	7
Les 3	8
Les 4	9
Les 5	9
Bijlagen	
Bijlage 1a, b en c, Verhaallijn.	10, 11, 12
Bijlage 2a en b, Knipbladen dagactiviteiten met Jip en Janneke.	13, 14
Bijlage 3, Voorbeelden van familieportretten.	15
Bijlage 4, Vragen aan opa en oma.	16
Bijlage 5, Vouw instructies hoedje van papier.	17
Bijlage 6, Tekst en melodie 'Een hoedje van papier'.	18
Bijlage 7a, b en c, Oudhollandse spelletjes.	19, 20 en 21

➡ Erfgoed leerlijn, competenties en kerndoelen:

Overzicht over de complete erfgoed leerlijn voor groep 1 t/m 8 en een gedetailleerde weergave van de competenties en kerndoelen vindt u op: www.pier-k.nl/deze-url-volgt

Inleiding

Opa Frans is ook kind geweest; het bewijs is een fotoboek. Opa vertelt graag over zijn kindertijd in Haarlemmermeer. Hij vertelt over zijn familie, school en vrijetijdsbesteding, tradities en bijzondere gebeurtenissen. In zijn verhalen maakt hij bruggetjes naar zijn kindertijd in de jaren 50 en het leven van de kinderen nu.

Tijdvak: 1950-nu.

Thema's:

- Dagelijks leven in de jaren 50.
- Voorwerpen vroeger en nu.
- Kinderspel en kinderliedjes vroeger en nu.
- Geschiedenis van de eigen omgeving.

Onderzoeksvragen:

- Hoe leefden kinderen in de jaren 50?
- Met welk speelgoed speelden kinderen in de jaren 50?
- Welke spelletjes deden kinderen in de jaren 50?
- Welke liedjes zongen kinderen in de jaren 50?

Leerdoelen:

- Leerlingen leren het cultureel erfgoed van de Haarlemmermeer waarderen.
- Leerlingen ontdekken het dagelijks leven in de Haarlemmermeer vroeger en nu.
- Leerlingen beseffen het belang van het bewaren van historische voorwerpen.
- Leerlingen leren kijken en samenwerken.
- Leerlingen leren nadenken over de waarde van voorwerpen in de eigen (omgevings) geschiedenis.

LESVOORBEREIDING

Op de volgende pagina's vindt u lessuggesties voor lessen ter voorbereiding en na afloop van het museumbezoek. De lessen op school zijn opgezet volgens het principe van verhalend ontwerpen. Vanuit een vertrekpunt (de verhaallijn) wordt een sleutelvraag gesteld, die wordt door de leerlingen op hun eigen wijze beantwoord en daaruit volgt weer een nieuwe verhaallijn. Elke les kan plaats vinden binnen de tijd van uw les of een deel er van.

- Gebruik **LESKIST OPA FRANS** die u kunt lenen bij Cruquius Museum.
- Moedig ouders en grootouders aan hun kinderen te ondersteunen met jaren 50 voorwerpen en mee te doen.
- Nodig ouders en grootouders uit voor het afscheidsfeestje van Opa Frans.

Inhoud van leskist Opa Frans

Inhoud van leskist Opa Frans

- 1 Handleiding voor de leerkracht.
- Reproducties : 4 familieportretten A3 (2 plastic mappen A3).
- Plastic doos wit:
- 1 DVD: Concours Hippique.
- 20 zwart-witfoto's (10 x 15 cm).
- 1 fotoboek met 8 magneetfoto's.
- 1 handpop Opa Frans.

Plastic doosje met:

- 1 tol.
- 1 jojo.

Plastic doos met:

- 2 conservenblikjes + touw.
- leetje en griffel.
- 2 puzzels (fotopuzzel + oude puzzel).

Literatuur:

- 'De jaren 50', Jack Botermans en Wim van Grinsven, 2017. ISBN 9789089897398.
- Super oma, 63 manieren om je kleinkinderen te verwennen, Geertje Gort en Frank van Ark, 2007. ISBN 9789058973993.

Les 1

- Verhaallijn: Opa Frans is ook kind geweest; het bewijs is een fotoboek. Opa vertelt graag over zijn kindertijd in Haarlemmermeer. Hij vertelt over zijn familie, school en vrijetijdsbesteding, tradities en bijzondere gebeurtenissen. In zijn verhalen maakt hij bruggetjes naar zijn kindertijd in de jaren 50 en het leven van de kinderen nu.
- Sleutelvraag: Wat is er te zien op oude en nieuwe foto's?
- Activiteiten: Speurtocht, kijken en vergelijken, kringgesprek, knippen en plakken.

**Verstop de magneetfoto's in de klas. Laat de leerlingen de foto's zelf vinden.
Bespreek in de kring wat er op de foto's is te zien:**

Wat gebeurt er op de foto's?

Staat er iets op de foto dat je niet kent?

Van wie zijn de foto's denk je?

Bekijk de voorwerpen op de foto's:

Welke voorwerpen zie je terug in het boek "De jaren 50"?

Hoe zien de voorwerpen er nu uit?

Laat kinderen dagelijkse gebruiksvoorwerpen uit oude tijdschriften knippen.

Plak de foto's op een verzamelblad.

Bespreek het verzamelblad in de kring: wat zijn verschillen tussen vroeger en nu?

Les 2

Verhaallijn: **De gevonden magneetfoto's zijn uit het fotoboek van opa Frans. Opa Frans stelt zich zelf voor.**

Sleutelvraag: **Hoe leefde opa Frans toen hij een kind was?**

Activiteiten: **Fotoboek vullen, kijktafel bekijken, kringgesprek, knippen en plakken.**

- De kijktafel kan elke week aangevuld/ veranderd worden met spullen van de leerlingen.
- De leerlingen plakken de magneetfoto's op de juiste plek in het fotoboek.

Wat is er te zien in het fotoboek?

Vertel over het leven van opa Frans en hoe de dag er voor een kind uitzag.

Wat herkennen de leerlingen in het boek?

➡ **Gebruik bijlage 1, Verhaallijn.**

Deel de werkbladen uit met de Jip en Jannekeplaatjes. (Werk in tweetallen)

Stap 1: plaatjes los van elkaar knippen.

Stap 2: dagactiviteiten in de juiste volgorde leggen.

Stap 3: plaatje op gekleurde ondergrond plakken.

➡ **Gebruik bijlage 2, Knipbladen dagactiviteiten Jip en Janneke.**

De vier thema's in het fotoboek zijn:

- 1 **Familie:** vader, moeder, broers en zussen, oma & opa. Wie maken deel uit van het gezin en hoe zien ze eruit? Waar wonen ze? Welk werk doen ze?
2. **Kindertijd:** Wat doen kinderen in de jaren '50. Gaan ze naar school en wat doen ze daar? Welke spelletjes doen ze? Binnen en buiten en in zomer en winter?
3. **Wedstrijdjes en tradities:** Concours Hippique, zwem- en schaats- wedstrijden en het bloemencorso.
4. **Uitjes:** naar Schiphol vliegtuigen kijken, overvaren met het pontje, in de bloemenkar op stap en ijsjes eten bij de ijsboer met zijn ijscokar.

Les 3

- Verhaallijn: **Opa Frans verteld over zijn familie (hoofdstuk 1 fotoboek).**
- Sleutelvraag: **Wat zijn uiterlijke verschillen tussen kinderen, volwassenen en ouderen?**
- Activiteiten: **Leerlingen en leerkracht nemen een familieportretfoto mee naar school, kringgesprek, tekenen/ schilderen van familieportret, tentoonstelling inrichten, instructies interview.**

Vergelijk de familieportretten van de leerlingen, leerkracht en opa Frans aan de hand van:

- Uiterlijkheden.
- Aantal familieleden.
- Leeftijden.
- Kleding.
- Plaatsing personen op foto.
- Houding.

➡ **Gebruik bijlage 3, voorbeelden van familieportretten.**

Maak een tentoonstelling van de getekende en geschilderde portretten.

- Bespreek de interviewvragen met de leerlingen.
Geef instructies voor het interviewen van eigen opa's en oma's.

➡ **Gebruik bijlage 4, Vragen aan opa en oma.**

Les 4

Verhaallijn: **Opa Frans verteld hoe het op school was en hoe hij met kinderen speelde (hoofdstuk 2 + 4 uit fotoboek).**

Sleutelvraag: **Hoe leerden en speelden kinderen in de jaren 50?**

Activiteit: **Kringgesprek, zingen, papier vouwen.**

- Opa verteld over zijn kindertijd.
- Wat doen wij op school anders dan bij opa Frans?
- Welke spelletjes vind jij leuk om te doen?

➡ Gebruik bijlage 1, Verhaallijn.

- Maak met leerlingen hoedjes van papier.
- Zing met leerlingen het liedje "Een hoedje van papier"

➡ Gebruik bijlage 5, vouw instructies hoedje van papier.

➡ Gebruik bijlage 6, tekst en melodie 'Een hoedje van papier'.

Les 5

Museumbezoek

Verhaallijn: **Ga mee in de wereld van opa Frans.**

Sleutelvraag: **Wat doe je in de wereld van opa Frans en hoe voelt dat?**

Activiteit: **Museumbezoek, Oudhollandse spellen op schoolplein spelen.**

- Bezoek met de klas het Historisch Museum.
- Speel Oudhollandse spelletjes op het schoolplein als afscheidsfeestje van opa Frans.

➡ Gebruik bijlage 7, Oudhollandse spelletjes: concours hippique.

➡ Gebruik spelletjes in de leskist.

Bijlage 1a Verhaallijn

Instructie

De verhaallijn is een leidraad om het verhaal van opa Frans te vertellen aan de hand van de foto's uit het fotoboek. De tekst is geordend per hoofdstuk en per foto (van links naar rechts en met de klok mee). De tekst in het fotoboek dient voor een snelle oriëntatie en verwijst naar de tekst in de verhaallijn.

De **M** betekent magneet foto. Deze foto's kunnen er heel makkelijk in en uit worden gehaald.

Opa's familie

- Foto 1 M** Ik ben Frans Koolbergen en dit is mijn familie; vader Janus, mijn twee zusjes Joke en Ineke, mijn oudste broer Bertus en mijn moeder Bertha, maar iedereen noemt haar Bep. Wij woonden in Hoofddorp op Fortweg 28. Mijn vader was olieboer en verkocht petroleum voor de kachel en om mee te koken. Hij ging langs de huizen en vulde de olietanken bij. Deze olietanken stonden aan de straat.
- Foto 2 en 3 M** Dit zijn mijn opa Jaap en oma Janne. De ouders van mijn vader. Mijn opa en oma woonden op een boerderij in Lijnden aan de Spaarnwouderweg (nu Schipholweg). Dit zijn ze ook (trouwfoto).
- Foto 4** Dit is de familie van mijn moeder. Op deze foto was mijn moeder (rechts voor) nog verloofd met mijn vader (rechts achter). Links zie je mijn opa Adrianus zitten en mijn oma Keet schenkt de thee. In het midden zitten mijn tante Corrie (zus van mama) en haar man Dirk. Zij zijn net voor de oorlog verhuisd naar Indonesië. Later zijn ze terug gekomen naar Nederland. We hebben ze toen opgehaald van Schiphol. Ik heb daar geloof ik ook een foto van.
- Foto 5** Als het nodig was ging mijn vader opa helpen bij het rooien van de bieten. Hier zie je mijn vader op de tractor en mijn opa op de bok van de oogstmachine. Als ik daar met mijn broer Bertus ging logeren, dan moesten we hard werken. Er was op de boerderij altijd wel wat te doen; Hooi in de schuur uit de hooitas gooien en er lekker in springen, op jacht naar ratten, ze aten het riet van het dak op en de tarwe, eieren zoeken, voerbieten onder het stro stoppen, zodat ze niet bevriezen.

Opa's kindertijd

- Foto 1 M** Zie je mij zitten? Hier zit ik in de tweede kleuterklas van de RK Kleuterschool in Hoofddorp. Mijn beste vriend Teun van Dijk zit naast mij, kijk maar. We leerden van alles; passen en meten, knippen en plakken, bouwen en ordenen. In het speelkwartier mochten we lekker spelen. Ik speelde altijd met Teun, op school en na schooltijd. We hielden van ganzeborden of mens erger je niet, maar het liefst speelden we buiten.
- Foto 2 M** In de winter was het echt pret. Mijn buurjongen Kees had een stoere moter en trok ons op de slee door de straten. Er reden nog toen niet veel auto's en de straten werden niet geveegd.
- Foto 3** We hielden ook veel van zwemmen. Er was een zwembad in Hoofddorp, het Dr HD Nanninga Zwembad, maar meestal sprongen we gewoon in de vaart. Hier krijgt mijn zusje Ineke zwemles in het zwembad. Niks verwarmd water, ijskoud was het. Het was eigenlijk een afgeschermd deel van de Genievaart.
- Foto 4** Teun en ik, lekker racen met de zelfgemaakte kar. Mijn moeder waarschuwde ons altijd, het gaat een keer mis hoor! Mijn moeder kreeg gelijk ... We gingen een keer vreselijk hard met onze kar, Teun duwen en ik sturen. Maar door de stenen op de weg sloegen we om en kwamen met onze hoofden tegen elkaar. Deed goed zeer.
- Foto 5** Soms ging ik met mijn vader vissen, dat was altijd een speciaal moment voor ons allebei. Mijn vader was niet veel thuis, hij was altijd druk aan het werk. Alleen op zondag had hij vrij. Dan gingen we, na de kerk, met mooi weer naar de vaart. Als we een vis vingen, die groot genoeg was, dan namen we het mee naar huis voor het avondeten.

Opa houdt van wedstrijdjjes

- Foto 1 M en 2** Dit zijn mijn vader en opa op de boerenkar, met de paarden Monna en Rina. Ze hadden toen de tweede prijs gewonnen met de paardenkeuring op de Concours Hippique. Op een Concours Hippique worden allerlei paardensportwedstrijden gehouden. (nog steeds elk jaar in Hoofddorp). Je kon toen prijzen winnen bij de paardenkeuring, één - of tweespanrijden (kar met één of twee paarden ervoor), springen en dressuur (figuurrijden). Zelf konden we als kind meedoen met de ponyrace. Ik heb helaas nooit iets gewonnen. Zie: Vereeniging Vooruit Haarlemmermeer
- Foto 3** Dan hadden we ook nog de bloemenoptocht, de Bloemencorso. Het was dan net Carnaval, alleen waren de (praal)wagens versierd met duizenden bloemen. Elk jaar was er een nieuw thema. Elke wijk had een eigen praalwagen en gingen voor de eerste prijs. We keken er echt elke jaar naar uit.
- Foto 4** In de winter was het natuurlijk sneeuwballen gooien en schaatsen. Het sportterrein aan de Concourslaan, werd elke winter door de IJclub onder water gezet. Hier werden in de zomer de paardenwedstrijden gehouden en 's winters werd het gebruikt als ijsbaan. De winters waren toen nog koud en we konden bijna elke dag wel schaatsen. Hier doe ik mee aan een wedstrijd van 10 rondjes. Om mijn hals hangt de stempelkaart, waar elk rondje werd afgestempeld.
- Foto 5 M** Hier had ik de derde prijs met zwemmen, daar was ik goed in. Het Dr HD Nanninga Zwembad had wedstrijdjjes georganiseerd om de nieuwbouw van de kleedhokjes (1958) te vieren, we konden toen ook eindelijk douchen na het zwemmen.

Opa gaat graag op stap

- Foto 1 M** Ik heb al verteld dat mijn tante Corrie en oom Dirk naar Indonesië waren verhuisd. Indonesië was toen nog Nederlands-Indië. Elsie en Tom zijn daar geboren. Na de onafhankelijkheid zijn ze weer teruggekomen naar Nederland. We hebben ze opgehaald van Schiphol en dat was een hele belevenis. Mijn tante, oom, nicht en neefje hebben eerst gelogeed bij mijn opa en oma op de boerderij tot ze een nieuw huis hadden.
- Foto 2 M** Als kind mochten wij op woensdag en zaterdagmiddag bij de familie Kok televisie kijken. Zij waren één van de eerste die een TV hadden. Ademloos keken we naar Dappere Dodo en Tante Hannie van de KRO. Meestal kregen we wel een koekje of snoep. Alsof je naar de bioscoop ging. Vroeger had niet iedereen een televisie, wij ook niet. We luisterden wel veel naar de radio, naar de familie Doorsnee (zie bijlage) bijvoorbeeld. Soms lag ik al in bed en stond de radio hard aan. Dan kon ik meeluisteren en deed ik mijn best om niet in slaap te vallen.
- Foto 3** Heel soms gingen we met het pontje naar familie in Aalsmeer. We maakten daar echt een uitje van. Na een hele fietstocht konden we dan even uitrusten op het pontje en dan waren we er bijna. Altijd als we rond 12.00 uur aankwamen stond het warme eten al klaar. ('s middags warm eten). Ik herinner mij het geblokte blauwe zeil aan de keukenmuur met de eettafel er tegen aan. Gezellig zo met z'n allen aan tafel. We aten sla uit de tuin met slasaus, aardappelen, vlees en jus. Het liefst prakte ik alles door elkaar, daar werd de sla zo lekker zacht van. Vlees was duur dus thuis aten we dat maar één keer per week. Dit was extra!
- Foto 4** IJsboer Johan Floor had het lekkerste ijs van de wereld. Dat was een plak ijs in een papiertje. Na het uitpakken van het ijs moest je er koekjes omheen doen. Je kreeg dan een wafel, twee koekjes met een plak ijs ertussen. De ijsjes kostte wel 10 cent per stuk. Later verkocht hij ook bekertjes ijs met een lepeltje erbij, maar die waren duur ... 25 cent per stuk.
- Foto 5** Dit ben ik met mijn zusjes in de bloemenkar van onze buurman Piet(er) Overbeek. Hij had een bloemenhandel en als je een trouwbouquet of bloemenmand wilde, moest je bij hem zijn. Hij woonde op Fortweg 25. Op zondag's na de kerk nam hij ons wel eens mee voor een ritje in de buurt, dan was de kar toch leeg. In de zomer gingen we altijd op zoek naar de ijskar van Johan Floor.

Bijlage 1c Verhaallijn

Kinderen van toen

Weet je nog hoe het
was daar op de dijk
het lange hoge gras
de geur van hooi
prikkelend in je neus
je dacht niet aan
de koe of boer
maar het plekje
dat je zag in de
hoop niet te horen
"je bent erbij,
Fientje, Els nu jij!"
we lachten want
het hoorde erbij
kinderen van toen.
Weet je nog thuis
in de keuken met
blauw geblokt zeil
eens per week
allemaal in de teil

piepers van de boer
'n handje met sla
soms 'n stukje vlees
van de koe die
gisteren nog stond
bij het hek met
touw om z'n nek.
De kinderen van
toen de moderne tijd
de vader te streng
fatsoen voor jaren
want je waagde het
niet te klagen en
je te misdragen
ik ben hier de
baas in huis
heb je dat begrepen
"ja Pa, ik zal het
nooit meer doen".

Theadora Baak

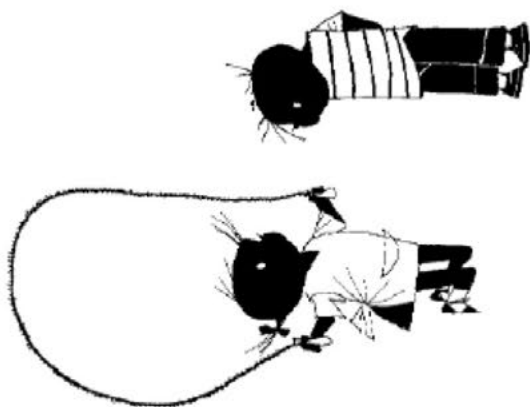
Mijn zusje Ineke krijgt hier zwemles in het buitenbad.
Niks verwarmd water, ijskoud was het.

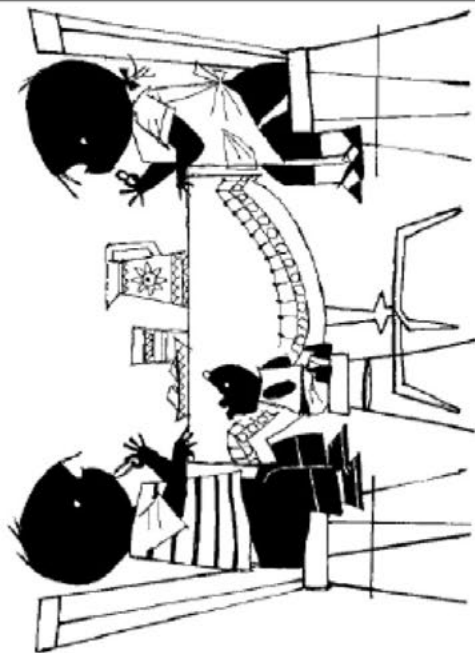
Aus, dat wordt
hoofdpijn!

Mijn moeder
had mij en Teun
nog zo gewaarschuwd.

Van opstaan tot slapen gaan

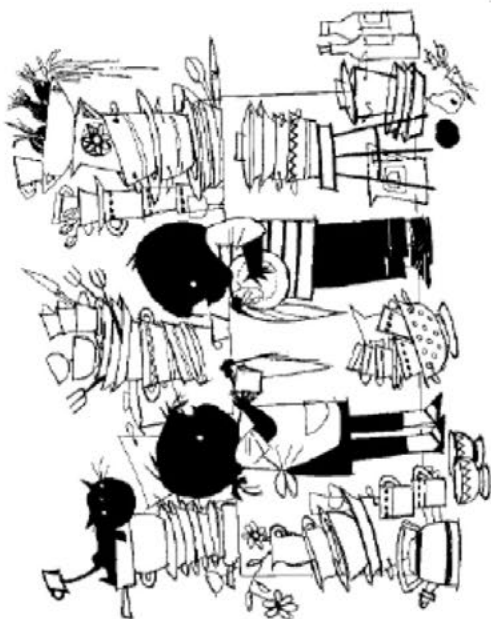
buiten spelen

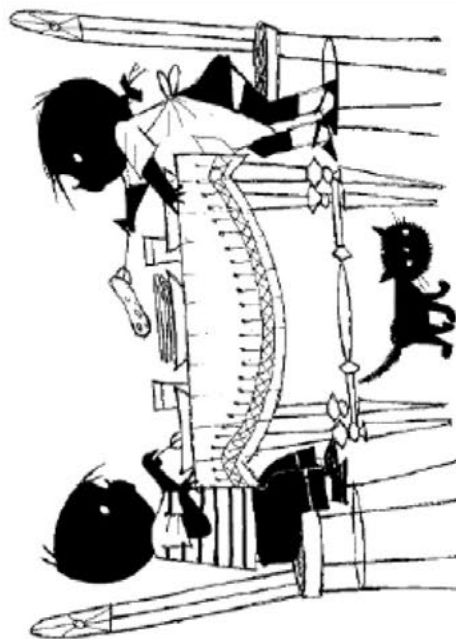
het ontbijt

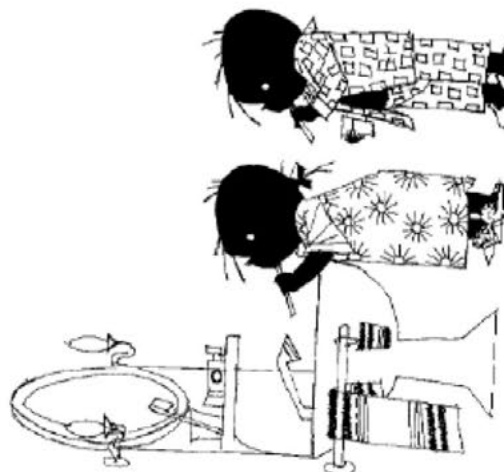
opstaan

de afwas

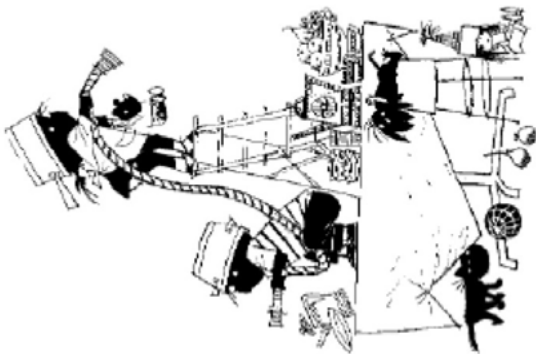
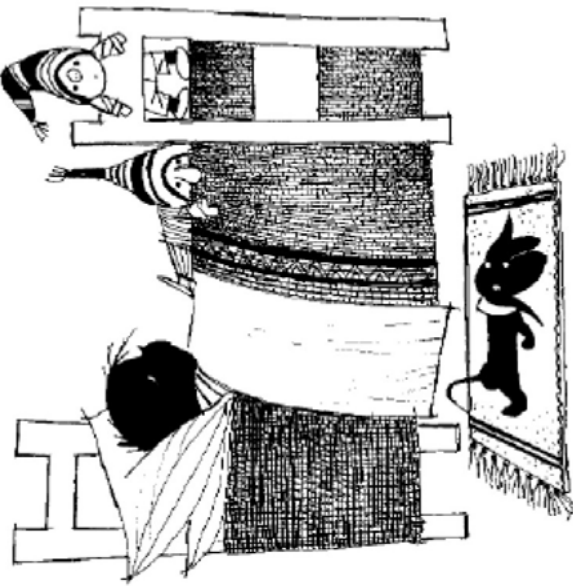
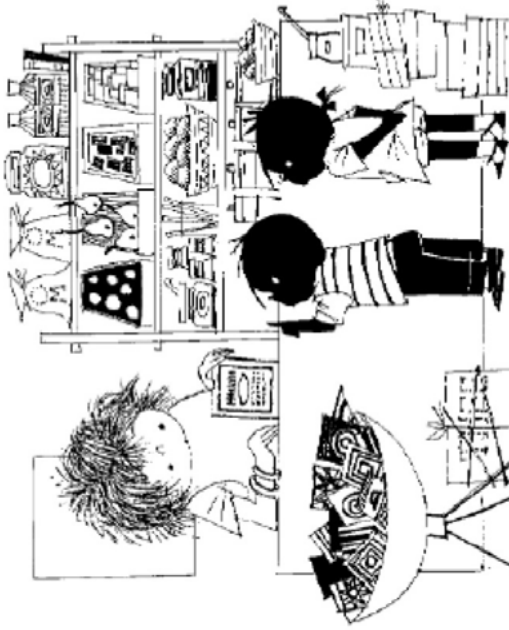
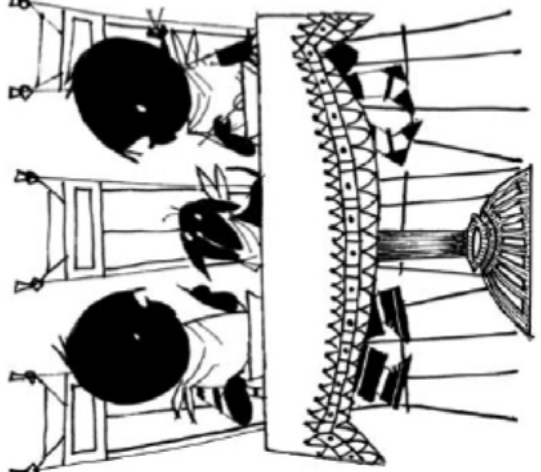
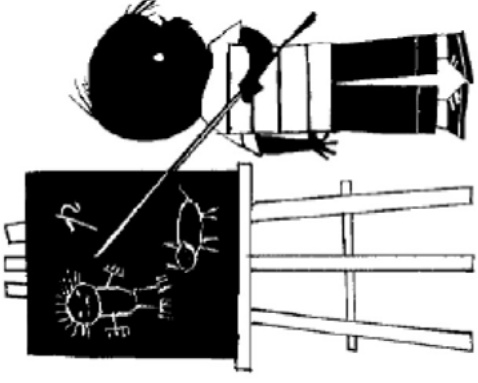

het avond_eten

tanden poetsen

Van opstaan tot slapen gaan

			
binnen spelen	slapen gaan	boodschappen doen	
			
het middag_eten	op school	muziek maken	

Bijlage 3 voorbeelden van familieportretten

Gauguin - De maaltijd

Charley Toorop

Bijlage 4 Vragen aan opa en oma

Hoeveel jaar bent u nu?

In welke stad bent u geboren?

Hoeveel broers en zussen heeft/ had u?

Met wie speelde u het meeste?

Had u een eigen slaapkamer?

Had u een eigen fiets?

Welk speelgoed had u?

Wat was u lievelingsspeelgoed?

Wie was u beste vriend(in) toen u klein was?

Speelde u vaak buiten?

En wat deed u dan?

Op welke school heeft u gezeten?

Vond u het leuk op school?

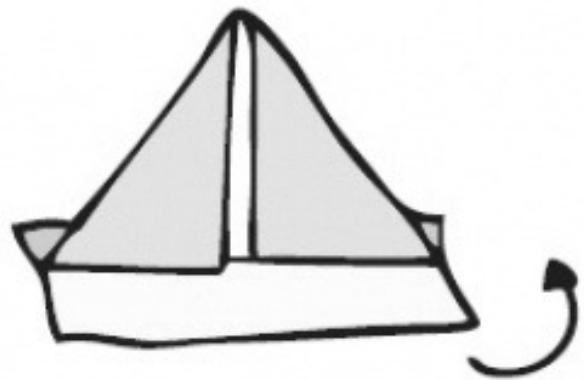
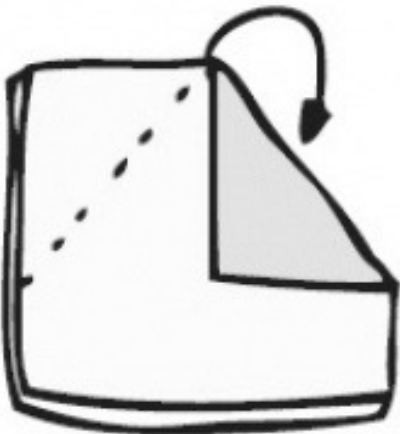
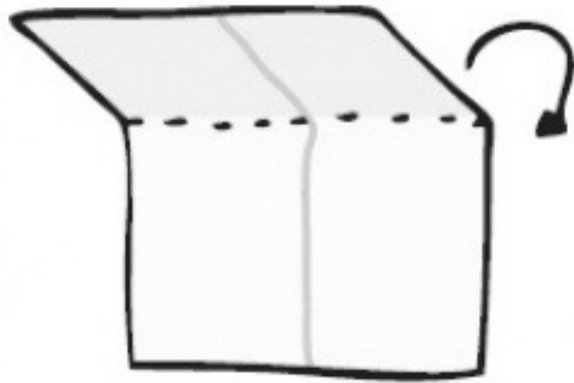
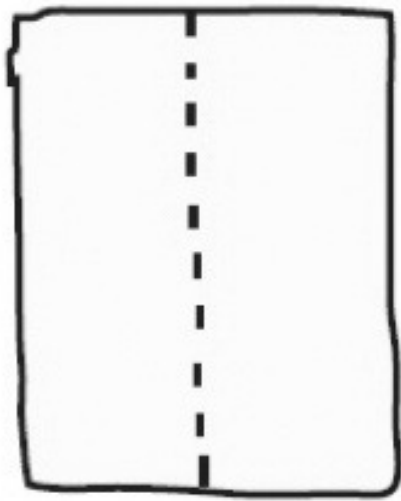
Wat vond u het leukste op school?

Wat was er vroeger anders op school?

Wilt u een keertje komen vertellen op school?

Dank u wel voor dit interview.
Je allerliefste kleinkind.

Bijlage 5 Vouw instructies hoedje van papier

Een hoedje van papier

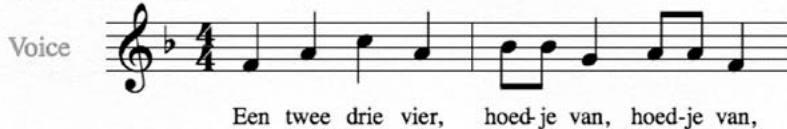
Een, twee, drie, vier
Hoedje van, hoedje van
Een, twee, drie, vier
Hoedje van papier

Heb je dan geen hoedje meer
Maak er één van bordpapier
Eén, twee, drie, vier
Hoedje van papier

Een, twee, drie, vier
Hoedje van, hoedje van
Een, twee, drie, vier
Hoedje van papier

En als het hoedje dan niet past
Zetten we 't in de glazen kast
Een, twee, drie, vier
Hoedje van papier

tempo: rustig
kwart noot = 110

Rijbaanfiguren

1. gebroken lijn één maal
2. bij F of H van hand veranderen (over de diagonaal)
3. grote volte bij B of E
4. grote volte bij A
5. volte halve baan

6. grote acht bij A of C
7. kleine volte bij E
8. door een S van hand veranderen
9. slangenvolte met 5 bogen
10. slangenvolte met 3 bogen

